

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2002 vp

Hallituksen esitys terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä joulukuuta 2001 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 231/2001 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 7/2002 vp), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön päällikkö Marja Lehto, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö
- professori Raimo Lahti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi New Yorkissa 15 joulukuuta 1997 tehdyn terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen. Yleissopimuksen pääsisältönä on julkiseen paikkaan, valtion tai hallituksen omaisuuteen, julkiseen liikennevälineeseen tai infrastruktuuriomaisuuteen kohdistuvien pommi-iskujen kriminalisointi. Sopimuksessa määrätään rangaistaviksi räjähteen tai muun tappavan välineen asettaminen tällaiseen kohteeseen samoin kuin räjähteen tai muun tappavan välineen laukaiseminen tai räjäyttäminen tällaisessa kohteessa. Sopimus määrää myös tällaisista rikoksista epäiltyjen syyttä-

misestä ja luovutuksesta sekä oikeusavusta samoin kuin toimista pommi-iskujen ehkäisemiseksi.

Tarkoituksena on eduskunnan hyväksyttyä sopimuksen tallettaa sopimuksen ratifioimiskirja ja viivytyksettä YK:n pääsihteerille, joka toimii sopimuksen tallettajana. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 23 päivänä toukokuuta 2001. Suomen osalta yleissopimus tulee voimaan 30 päivänä ratifioimiskirjan tallettamisesta. Esitykseen sisältyy lakiehdotus yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoit-

tu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin yleis-sopimus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Käsitellessään Euroopan komission ehdotusta terrorismin torjumista koskevaksi puitepäätökseksi lakivaliokunta korosti kansainvälisen yhteistyön merkitystä ja Yhdistyneiden Kansakuntien asemaa yhteistyössä (LaVL 20/2001 vp). Tämän mukaisesti valiokunta puoltaa vuonna 1997 YK:n yleiskokouksessa tehdyn terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan yleis-sopimuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja lakiehdotusta koskevin muutosehdotuksin.

Kriminalisointivelvoitteet ja rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Yleissopimuksen 4 artikla velvoittaa sopimusvaltion kriminalisoimaan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat eli useampaa kuin yhtä valtiota koskevat 2 artiklassa tarkoitetut terroristisiksi pommi-iskuiksi luonnehdittavat teot. Tällaisesta teosta on kysymys, jos henkilö laittomasti ja tahallisesti kuljettaa tai asettaa räjähteen tai muun tappavan välineen julkiseen paikkaan tai muuhun 2 artiklan 1 kappaleessa mainittuun tilaan taikka räjäyttää tai laukaisee tappavan välineen tällaisessa tilassa. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilön tarkoituksena on aiheuttaa kuolema tai vakava ruumiinvamma taikka suuriin taloudellisiin menetyksiin johtavaa laajaa tuhoa. Myös tällaisen teon yritys kuuluu artiklan 2 kappaleen perusteella kriminalisointivelvoitteen piiriin. Rikoslain yleisvaarallisia rikoksia koskevan 34 luvun 1—5 §:n ja 9 §:n rangaistus-säännökset kattavat näiltä osin yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteet.

Yleissopimuksen 2 artiklan 3 kappaleen a ja b kohta koskevat tekijäkumppanuutta ja yllytystä. Näiden kohtien kriminalisointivelvoite ei ole ongelmallinen, koska rikoslain 5 luvun osal-

lisuutta koskevat säännökset yhdessä 34 luvun säännösten kanssa täyttävät velvoitteen.

Edelleen 2 artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaan rikokseen syyllistyy henkilö, joka muulla tavoin myötävaikuttaa 1 tai 2 kappaleessa tarkoitettuun rikokseen. Tällaisen myötävaikuttamisen tulee olla tahallista, ja sen tarkoituksena tulee olla joko ryhmän yleisen rikollisen toiminnan tai päämäärän edistäminen tai sen tulee tapahtua tietoisena ryhmän aikomuksesta tehdä kyseinen rikos tai rikokset.

Esityksen perusteluiden (s. 4/II) mukaan kohdan voidaan katsoa tarkoittavan avunantoa 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettuihin rikoksiin ja siten rikoslain 34 luvun säännökset yhdessä avunantoa koskevan rikoslain 5 luvun 3 §:n säännöksen kanssa täyttävät myös c kohdan kriminalisointivelvoitteen.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut kriminalisointivelvoitetta perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen kannalta. Perustuslakivaliokunta viittaa aikaisempiin lausuntoihinsa, joissa se on todennut täsmällisyysvaatimuksen korostuvan, jos osallisuutta rikokseen säännellään rikosoikeudessa vakiintuneista osallisuusopillisista käsityksistä poikkeavasti.

Perustuslakivaliokunnan mukaan yleissopimuksen määräys ei ole ongelmallinen perustuslain kannalta. Kriminalisoitavaksi edellytetyn myötävaikuttamisen pommi-iskujen tekemiseen tulee nimenomaisen sopimusmääräyksen mukaan olla aktiivisesti vaikuttavaa toimintaa, tahallista ja toimeenpantu joko ryhmän yleisen rikollisen toiminnan tai päämäärän edistämisen tarkoituksessa tai tietoisena ryhmän aikomuksesta tehdä sopimuksessa tarkoitettu terroristinen pommi-isku. Lisäksi perustuslakivaliokunta huomauttaa, ettei valtioon kohdistuville kansainvälisille velvoitteille voida asettaa samanlaisia täsmällisyysvaatimuksia kuin velvoitteiden

täytäntöönpanemiseksi mahdollisesti tarvittaville kansallisen rikoslain säännöksille.

Lakivaliokunta toteaa, että yleissopimuksen 2 artiklan 3 kappaleen c kohta on varsin avoin, koska myötävaikuttamisen tekotapaa ei säännöksessä mitenkään täsmennetä. Epätäsmällinen ja avoin muotoilu ei ole kansainvälisille sopimuksille poikkeuksellista. Esimerkiksi Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 25 artiklan 3 kappaleen d kohta ja YK:n terrorismin rahoituksen vastaisen kansainvälisen yleissopimuksen 2 artiklan 5 kappaleen c kohta sisältävät lähes yhdenmukaiset osallisuutta koskevat määräykset.

Lakivaliokunnan käsityksen mukaan kriminalisointivelvoitteen täyttyminen rikoslain nykyisin säännöksin ei ole ko. kohdan osalta niin selvää kuin esityksen perusteluissa todetaan. Avunantoa koskevan rikoslain 5 luvun 3 §:n tulkinta ja vakiintunut oikeuskäytäntö lähtevät siitä, että rikoksen avunannossa tahallisesti myötävaikutetaan toisen tai toisten yksilöitäviin rikoksiin niin, että rikos tai ainakin sen rangaistava yritys tapahtuu ja että myötävaikuttajalla on tietoisuus oman toimintansa rikosta edistävästä merkityksestä.

Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva hallituksen esitys on tarkoitus lyhyen ajan sisällä antaa eduskunnalle. Sen vuoksi valiokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena tässä yhteydessä ryhtyä laajemmin selvittämään nykyisten säännösten suhdetta kansainvälisiin velvoitteisiin, vaan pitää asianmukaisena, että kysymystä tarkastellaan laajemmin rikoslain uudistamisen yhteydessä. Rikosoikeuden yleisten oppien säännöksiä, erityisesti osallisuutta koskevia säännöksiä, on aiheellista tarkastella kansainvälisten

sopimusvelvoitteiden ja EU:n rikosoikeudellisen lainsäädännön kannalta.

Voimaansaattamislakiehdotus

Lakiehdotuksen 3 § sisältää valtuutussäännöksen antaa tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta tasavallan presidentin asetuksella. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että valtuutussäännös tarkistetaan valtioneuvoston asetusta tarkoittavaksi. Perustuslakivaliokunta on johdonmukaisesti useassa lausunnossaan esittänyt vastaavaa tarkistusta, koska valiokunnan mielestä on vaikea nähdä perusteita sille, että kyseisiä säännöksiä annetaan tasavallan presidentin asetuksella. Tämän mukaisesti lakivaliokunta ehdottaa, että valtuutussäännös muutetaan koskemaan valtioneuvoston asetusta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy New Yorkissa 15 päivänä joulukuuta 1997 tehdyn terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 3 § muutettuna seuraavasti:

3 §

Tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta voidaan antaa *valtioneuvoston* asetuksella.

LaVM 6/2002 vp — HE 231/2001 vp

Helsingissä 5 päivänä huhtikuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kari Myllyniemi /kesk
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kirsi Ojansuu /vihr
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Veijo Puhjo /vas
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Tero Rönni /sd
	Erkki Kanerva /sd	Mauri Salo /kesk
	Toimi Kankaanniemi /kd	Timo Seppälä /kok
	Annika Lapintie /vas	Marja Tiura /kok (osittain)
	Paula Lehtomäki /kesk	Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.